

Naj bi prej bil jaz to védel,
 Bolje bi se bil najédel,
 Ker če bomo tu oprali,
 Dobro bomo se oprali,
 In kosilo zamudlí
 Tukaj če bomo vedríli!“
 In sestrici mu rečeta: —

„Vemo, vemo, bratee dragi,
 Da bi bilo vse drugače,
 Ko imél bi tù pogače,
 Dobro jesti, dobro piti,
 Potlej bilo bi vedríti
 Pač prijetno tebi ubožec,
 Prazen ker imaš želodec!“

—é.

Sršeni.

(Prirodopisni obrazec; spisal Radoslav Knaflič.)

Borkovem gozdu stoji kraj vélike ceste star hrast. Ponosno razprostira svoje debele veje v zrak. To vam je mogočno drevo, v vsem kraji ni mu jednakega. Borkovim daje vsako leto obilo želoda, ki je tečna piča za prašiče. Pravijo, da je ta hrast najstarejše drevo, še starejše od bližnje vasice, kder ni bilo še nobene hiše, ko je bil hrast še mlado drevesce. Gori, visoko nad prvo vejo bila je v hrastu duplina, v katerej so vsako leto gnezdile zlatovranke, dokler jim ni Borkov Ivanek z blatom zamašil odprtine, da so se ubogi mladiči morali zadušiti. Od sih dob ni v hrastovem duplu gnezdila nobena ptica več. A letos so se v njem naselili sršeni.

Borkov Ivanek je vže davno pozabil svoje grozovito dejanje. Letos je gonil veselo žvižgaje čredo na pašnik, ki se razprostira baš gozdu nasproti ónokraj ceste. Na pašniku se mu pridružita s svojima čredama Regorškov Martinek in Podkrajškov Rajko. Ker je danes zeló vroč poleten dan, spravijo se vsi trije v senco starega hrasta.

„Ivanek!“ reče Regorškov Martinek, „škoda, da ni letos zlatovrank v ónem hrastovem duplu, v katerem si jim lani mladiče zamašil. Bilo bi pač prijetno gledati, kako ti zelenomodri ptiči svojim mladičem pridno donašajo žuželk in žabie.“

„Ali ne vidite, da duplo ni več zamašeno,“ oglasi se Podkrajškov Rajko, kazaje tjà gori v hrastovo krošnjo.

„Jejmina! saj res ni zamašeno, dež in sneg sta blato izprala,“ reče Borkov Ivanek. Hotel je baje s tem umiriti svojo vest, češ, saj bi zlatovranke tudi letos lahko gnezdile v duplu, a pomislil ni, da se ptiči izogibajo takih krajev, kjer jih človek preganja ali celó muči.

Zdaj pribrenči rijast in rumenopasast sršen, za njim drugi, tretji — peti. Nekaj časa letajo brenčeč okolo dupla, končno se poizgubé vánj.

„Aj, sršeni so se naselili v duplo, oglašé se vsi trije, čudeč se.“

Oj tí hudobni Ivanek! glej, ker si tako grozovito preganjal in mučil nedolžne ptice, ognili so se vašega hrasta in zdaj so prišli sršeni vanj, da bi n domestikli zlatovranke. Ali bi ne bilo prijetnejše in boljše, ako bi po vejah skakale modrozelenkaste zlatovranke, ki pokončajo obilo kvarljivih črvov, žuželk in žabie, kakor zdaj, ko brenčé v hrastovej krošnji rumeni sršeni. To so pač hudobni in drzoviti strijci! Tebi, meni nič, hodijo na sladko ovočje, a ti jim še nič žalega storiti ne smeš, ker bi te opikali do smrti.

Začetek te sršenove selitve je bil pač žalosten. Bilo je v začetku meseca maja, ko je priletela v gozd sršenova matica. Bila je mršava in jako slabotna od dolgega zimskega spanja. V velikih skrbéh letala je žalostna od drevesa do drevesa, iskajoč si varnega zavetišča, kjer bi si postavila gnezdo za svoje mladiče. Ves božji dan je brenčala okrog, našla je sicer duplo v starem hrastu, a ni se jej dopalo, naseliti se v njem, kakor bi bila vedela, kako grozovito zločinstvo se je zgodilo v njem. — A ne dobivši boljšega prostora, da-si je bila obletéla vsako drevo po vsem gozdu, sklenila je, ostati v hrastovem duplu. Z velikim trudom si je pripravila duplo v stanovanje sebi in svojemu zaródu. Trohljive kosce hrastovega drevesa je z močnimi čeljusti kosec za koscem trgala ter steno v duplu lepo izgladila. Potem je vzletela, da bi si nabrala potrebnega gradiva za gnezdo. Našla ga je mnogo. V bližnjem Borkovem sadovnjaku je bilo vse polno mladih ovočnih drevesec. Sedla je na prvo mlado hruškico ter jela lupiti lubje z mladega drevesca, kar je bilo drevescu na veliko kvaro.

Oj ti hudobni Ivanek! ali ne vidiš nasledke svoje grozovitosti! Prej so zlato-vranke v sadovnjaku pobirale kvarljive gosonice, a zdaj lupijo sršeni nežno kožico z mladih drevesec. Oj, ko bi gospod učitelj vedel za tvojo grozovitost, pač bi se mu oko solzilo o tvojej grozovitosti.

Sršenova matica je vsak košček mladega lubja v čeljustih drobno zmlela ter s slino pomešala. To tvarino je nosila v hrastovo duplo in si izdelala jako spretno gnezdice. A to ni bilo nobeno lahko delo, kdor pozna sršenovo gnezdo.

V dveh dneh si je zgradila celo pogačo sátovja. V pogači je bila stanica pri stanici, jedna kakor druga s šestimi postranskimi stenami in stropom. Peti dan svojega težavnega dela je jela skrbeti za svojo zalego; v vsako staničico je iznesla po jedno jajčece. Potem je zletela na prosto ter ves dan letajoč lovila muhe, komarje in še celó čebele. Svoj plen je napadla vselej od zgoraj, vrgla ga na zemljo, umorivši ga, polomila mu krila in noge ter nesla v čeljustih v prostorno duplo. Tu ga je zmlela v drobno kašico in z njo obložila jajčka. Za pet dni so se iz jajec izvalile ličinke, ki so takój začele z veliko slastjo jesti pripravljeno jim hrano. Za devet dni so postale ličinke vže tako debele, da so jim postajale stanice pretesne. Vso hrano so snedle, a bile so še vedno lačne.

Matica jim nikoli ni mogla dovolj hrane nanesti. Po ves dan je lovila žuželke, pokončala mnogo čebel in jih nosila v gnezdo, narejala iz njih kašo ter jo dajala ličinkam v hrano.

Končno so se ličinke naveličale jesti, spredle so si mrtvaški prt, zavile se vanj ter s prejo zapredle pokrovec nad stanico, kakor da bi se vogle v rakev k večnemu počitku.

Ali ličinke niso poginile. Zapredene v pogrebnej rjuhi predle so dalje, dokler se niso popolnem zapredle. Koža, v katerej so se doslej gibale, začjenja se jim lupiti in pokažejo se v novej podobi, t. j. prelévile so se v bube. Bube se ne gibljejo, mirne so, kakor bi bile mrtve. Ali ne, niso mrtve, zaspale so v trdno spanje, čakajoč vstajenja k novemu življenju.

Ko so bube spale v zapredenej stanici, matica ni počivala. Zgradila je novo pogačo sátovja, novo nadstropje, katero je stalo na prvem podprto z naopičnimi stebri. Zopet je v vsako stanico novega nadstropja položila po jedno jajce. A

predno so se iz njih izvalile ličinke, vže so se tam doli v prvem nadstropji bube vzbudile iz spanja. Nastal je za nje vstajenja dan; pokrovec nad stanico se je polagoma pridvignil, a iz stanic so vzletávali mladi sršeni. Matica je vsacega pozdravila, vsacega osnažila, da je bilo veselje.

Prva dva dni jim matica ni dovolila iz dupla na prosto. Boječ se za njih mlado življenje, donašala jim je sama hrane. Da bi ne lenarili, ukazala jim je stanice snažiti in tudi druga manjša domača dela opravljati. Četrty dan jih je peljala na prosto v beli dan. Veselo je gledala ta rumenopasasta bitja, kako so se vrtela po zlatem solnci.

Odslej so si mladi sršeni sami iskali hrane. Matica jih je večkrat vodila v bližnjo vas v Borkov sadovnjak, kjer so lupili lubje z mladih drevesec, da bi se naučili iskati gradiva za gnezdo in ga pripravljati.

Odslej je bil v gnezdu ves nov red. Matica je vodila in nadzorovala delo svojih rumenopasastih mladičev. Jedni so donašali ličinkam hrano, drugi so gradili tretje nadstropje, katero je stalo z močnimi stebri na drugem. Matica je pridno polagala jajca v stanice tretjega nadstropja, a delavke so vže gradile četrto in peto nadstropje.

Tako se je nova sršenova naselbina vedno bolj množila. Sršeni so si zgradili veliko gnezdo, obstoječe iz pet nadstropij, ki stojé drugo na drugem z naopčnimi stebri. V vsakem nadstropji ali pogači je stanica pri stanici, vsaka s šestimi postranskimi stenami in stropom.

Da bi si življenje dobro zavarovali, postavili so si pred uhom v duplo močno stražo, kajti tudi sršeni imajo svoje sovražnike.

Borkov Ivanek, Regorškov Martinek in Podkrajškov Rajko so se čudili, da so se v hrastovo duplo naselili sršeni. Dobro so vedeli, da so sršeni hudi strijci, zato so se jih bali.

„Veste kaj?“ reče Rajko, „tukaj pa vže ne bode dobro sedeti. Ti strijci tam gori so hudi, lahko bi se v nas zaleteli in nas pošteno opikali.“

A Ivanek, ki je bil pogumnejši kot drugi, reče: „Kaj nam pač mogó storiti? Predno me kateri ugleda, lahko vže dvakrat pete odnesem!“

A nobeden dečkov ni opazil, da jih tam gori pri uhodu opazuje sršenova straža.

Rajku in Martinku je postalo tesno pri srci. Strah pred sršeni jih je prevzel. Le Borkov Ivanek se porogljivo smeje ter zagradi z roko nekoliko prsti, da bi jo zagnal gori v duplo.

Továriša se spustita v beg in tudi Ivanku je postalo tesno, ubere jo torej za njima.

Za dva meseca so postali sršeni strah vsej okolici. Ne samó, da so lupili lubje z mladih drevesec, hodili so se tudi sladkat na zrelo sadje. Ti sladkosnedeži in tatovi pač ne vprašajo, čegavo je sadje; kajti dobro vedó, da se jih vsakdo boji. Največ se jih je nabralo na starej Borkovej hruški, kjer so iz zrelega sadja srkali sladek sôk. Ivanek bi pač tudi rad te krasne zrele hruške jedel; mikale so ga zeló, a ni si upal blizu. Ko bi hruško le malo potresel, usipala bi se cela tolpa sršenov na njega in opikala bi ga, da bi bilo joj! Saj vže prigovor pravi: „Devet sršenov za jedno kačo.“

Ivanek je vže večkrat slišal, kako sršenov pik boli, posebno če piči več sršenov. Človeku je preboleti hude bolečine, a često mora tudi umreti. Pripetilo se je vže, da so sršeni kako goved ali konja do smrti opikali. Otroci so se jih torej zelo bali. Kakor hitro se je kje kak sršen pokazal, vže so odnesli pete!

Necega dne je bil zelo vroč poleten dan. Pastirji so si zopet poiskali sence v gozdu ter se pogovarjali o sršenih v duplu.

Borkov Ivanek pravi: „Veste kaj? Lani so bile v našem sadovnjaku podzemne ôse, ki so tudi pokončavale čebele in ščipale zrelo sadje, a moj oče je nekega večera v mraku zakuril ogenj kraj uhoda ter z motiko izkopal ôsinjak. V témi ôse rade na svetlo leté, zato so pocepale vse v ogenj in tako smo bili rešeni teh jako nadležnih gostov. Kaj, ko bi tudi mi sršenom podkurili?“

Vsi pritrdijo in ugibajo, kako bi to storili. Sklenili so na večer prihodnjega dne potisniti na dolgej palici šopek goreče slame v sredo sršenovega dupla.

Drugi dan je bilo deževno vreme, kakor bi nalašč hotelo pastirjem pomagati sršene pokončati, ker ob deževnem vremenu so sršeni vsi domá. Ivanek vzame dežnik in jako dolgo palico, da bi ž njo dosegel do dupla. Predno je pomeril, odprl je dežnik, v jednej roki ga pred seboj držeč, a v drugej je držal dolgo palico. Ali o joj! Straža pred uhodom je takój zapazila, kaj Ivanek namerja. Cela tolpa sršenov se spusti niz dolu zaletavajoč se v dežnik. Ivanek se ustraši, pade v blato, a dežnik na njega. Gorjé mu, ako bi ga ne bil dežnik pokril in branil razdraženih sršenov!

A jeden ga je vender pičil v nogo. Otekla mu je zeló. Doma so mu pokladali mokre ovitke na njo, a otekline ga je vender zeló boléla.

Sršen ima na zadkovem konci ostro želo, z njim je v zvezi mehurček, poln jedkega sôka. Sršen zabode želo človeku ali živali v meso in ob jednom se pocedi nekoliko tega jedkega sôka v ubodeno rano. Rana je sicer majhna, podobna igl-nemu ubodku ali zeló peče in skli, a koža oteče in zaprišči.

Zdaj se spomni Ivanek, da je to kazen božja za njegovo grozovitost, ker je bil zlatovrankam duplo zamašil. Sklenil je, nikoli več ptičev preganjati. Dobro se je spominal besed učiteljevih: „Kdor ptiče preganja, zadene ga prej ali pozneje kazen božja!“

Pastirji se pa tudi niso upali več sršenom podkuriti.

Prišel je mesec vinotok. Po goricah odmeva pokanje pušk, samokresov in topcev. Vesela trgatev je. Koder koli greš, povsod ti prijetno doní na uhó ubrano petje veselih trgačev. Povsod po goricah je veselo, a tam doli v sršenovem duplu je žalostno. Sršenovo gnezdo navdaja neka skrivna slutnja in nemir. Matica leze jedva od stanice do stanice. Ne zapoveduje več in tudi ne nadzoruje več dela v duplu. Sršeni gledajo drug drugega z nevošljivim očesom, nobeden ne dela, vsi pasejo lenobo. Lenoba je mati vseh hudobij. Zato je tudi v sršenovem duplu nestalo reda in mirú. Od jutra do večera vré v njem, kakor bi se bližali hudi časi. Končno počí upor. Sršeni koljejo drug drugega. Tudi mladičem in bubam ne prizanesó. Trgajo jih iz stanic ter jih mečejo iz gnezda. To je strašen trenotek za sršenov rod. Brat ne prizanaša bratu, v pogubnem uporu lomijo z ostrimi čeljusti drug drugemu krila in noge, da morajo sramotno poginiti. Le malokateri se otmé in še ta zapusti hrastovo duplo za vselej, da bi prespal zimo v kakem varnem

kotičku in v prihodnje spomladi ustanovil si daleč od tod nov dom in zaplodil nov rod.

In takó se je na sršenih v hrastovem duplu izpolnil prigovor, ki pravi: hudoba se sama bije.

Prišla je ostra zima. Sever brije čez dol in plan. Ptičjega petja ni več slišati, cvetice ne cvetó več, le po šipah na oknih cvetó ledene cvetice. Sèm po velikej cesti pa koraka s torbo na hrbtu vesel deček rudečih lic po cesti mimo hrasta v šolo. Borkov Ivanek je. Kakor vselej, takó se je tudi danes spomnil na zlatovranke in sršene. V gozdu je vse pusto, samó tam po hrastu kljuje zelena žolna s svojim močnim kljunom, da bi si izpod skorje s pilastim jezikom poiskala žuželkinih bub. Končno najde tudi hrastovo duplo. Tu je našla mnogó dober grižljaj za svoj lačni želodček,

A Ivanek ni nikoli več preganjal ptičev in danes je umen mož, ki zna ceniti korist ptičev, a sršenov se še vedno boji ter jih ima za največje sovražnike sadnega drevja.

Lipa.

Ob cesti lipa tam stoji,
Pa s ceste pótnik k njej hití.
„Pozdravljena mi sred livád,
Oj lipa, ljub mi tvoj je hlád.

Počijem naj pod streho to,
Ker trudno moje je teló.“

Stoji mi lipa, oj stoji,
A njeno listje le molčí.

Gre tujec dalje svojo pot,
Zdravnik prispè, obstane tod.

„Zdravilen, lipa, tvoj je cvet,
To vé izkušnja mnogih let.

Natrgal zopet cvetja bom,
Ponesem sábo ga na dom.“

Stoji mi lipa, oj stoji,
A njeno listje le molčí.

Zdravnik otide, toda glèj,
Umetnik zdaj stoji pri njej.

Najboljši izmed vseh drevés,
Preljuba lipa tvoj je lés.

Sekiro vzel bom, dléto v dlan,
Po svetu kip, kipár bo znan.“

Stoji mi lipa, oj stoji,
A njeno listje le molčí.

Umetnik ide, a za njim,
Tam pevca čuj, prijatla rim.

„Razcvitaj, lipa, se lepó,
Saj ti slovansko si drevó.

Slovan častí, slaví te vsak,
Močí, mehkobe naše znak.

Viharjev, lipa, se ne bòj,
Vesel je tvoj in naš razvòj.

Jaz bodem čuval te sekír,
Krog tebe, v nas naj vlada mír.

Stoji mi lipa, oj stoji,
Pa kaj nje listje zdaj šumí?

Umela pač je govor tá,
Ta govor šel jej do srcá.

Fr. Krek.

